

**INTERDISIPLINAR YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNING MUSTAQIL
TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODIKASI****Ochilov Ulug‘bek Olimovich***Osiyo xalqaro universiteti 2-bosqich magistranti***Djalilova Zarnigor Obidovna***Osiyo xalqaro universiteti Fundamental tibbiyot kafedrası dotsenti, PhD***Razakov G‘ulomjon Abduvoxidovich***Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika universiteti Kimyo kafedrası dotsenti,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada interdisiplinar yondashuv asosida talabalarning mustaqil ta'lim samaradorligini oshirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Zamonaviy oliy ta'lim tizimida talabanning mustaqil fikrlashi, fanlararo bog‘lanishlarni anglay olishi, axborotni mustaqil izlab topishi va uni amaliyotda qo‘llashi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, interdisiplinar yondashuv talabanning mustaqil ta'lim faoliyatini samarali tashkil etishning muhim omili sifatida tahlil qilinadi. Maqolada interdisiplinar ta'limning mazmuni, mustaqil ta'limga ta'siri, metodik imkoniyatlari, uni tashkil etish bosqichlari hamda pedagogik samaradorligi ochib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *interdisiplinar yondashuv, mustaqil ta'lim, talaba, ta'lim samaradorligi, fanlararo integratsiya, refleksiya, kompetensiya, self-directed learning.*

Аннотация. *В данной статье освещаются теоретические и практические основы повышения эффективности самостоятельного обучения студентов на основе междисциплинарного подхода. В современной системе высшего образования особое значение приобретают самостоятельное мышление студента, умение осознавать межпредметные связи, самостоятельно искать информацию и применять её на практике. С этой точки зрения междисциплинарный подход рассматривается как важный фактор эффективной организации самостоятельной учебной деятельности студента. В статье раскрываются содержание междисциплинарного образования, его влияние на самостоятельное обучение, методические возможности, этапы организации, а также педагогическая эффективность.*

Ключевые слова: *междисциплинарный подход, самостоятельное обучение, студент, эффективность обучения, межпредметная интеграция, рефлексия, компетенция, обучение на основе самоуправления.*

Bugungi globallasuv va axborotlashuv sharoitida oliy ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan asosiy vazifalardan biri talabalarda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishdan iborat. Endilikda talaba faqat tayyor bilimlarni o'zlashtiruvchi emas, balki ularni tahlil qiluvchi, qayta ishlovchi, turli fanlar bilan bog'lovchi va amaliy muammolarni hal etishda qo'llay oluvchi faol subyekt sifatida qaralmoqda [1].

Mustaqil ta'lim samaradorligini oshirish bugungi pedagogika va metodika fanining dolzarb masalalaridan biridir. Chunki zamonaviy mehnat bozori, ilm-fan va texnologiyalar rivoji mutaxassisdan tor doiradagi bilim emas, balki kompleks tafakkur, moslashuvchan fikrlash va turli fanlararo aloqalarni anglashni talab qiladi. Shu sababli interdisiplinar yondashuv asosida mustaqil ta'limni tashkil etish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi [2].

Interdisiplinar yondashuv talabaning bilimlarni alohida bo'laklar sifatida emas, balki o'zaro bog'liq yaxlit tizim tarzida anglashiga yordam beradi. Natijada talaba nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarga tatbiq etishda, muammolarni kompleks hal qilishda va mustaqil qaror qabul qilishda yuqori natijalarga erishadi [3].

Interdisiplinar yondashuv turli fanlar mazmuni, metodlari va tushunchalarini o'zaro uyg'unlashtirish orqali biror muammoni chuqurroq va kengroq tahlil qilish imkonini beradi. Mazkur yondashuvda bilimlar oddiy yig'indisi emas, balki integratsiyalashgan o'quv faoliyati markaziy o'rin tutadi. Ilmiy manbalarda interdisiplinar yondashuv talabalarda epistemik moslashuvchanlik, ya'ni turli bilim shakllarini anglash, taqqoslash va birlashtirish qobiliyatini rivojlantirishi ta'kidlanadi.

Interdisiplinar ta'limning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, u talabaning turli nuqtayi nazarlarni qabul qilishiga, muammoga ko'p tomonlama yondashishiga va ijodiy fikrlashiga yordam beradi. Bunday ta'lim jarayonida talaba faqat ma'lumot oluvchi emas, balki muammoni tahlil qiluvchi, turli fanlarga oid dalillarni solishtiruvchi va xulosaga keluvchi faol ishtirokchiga aylanadi [4].

Tadqiqotchilar interdisiplinar o'qitish talabalarda jamoaviy ishlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, kommunikativ faollik va kasbiy dunyoqarashning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini alohida qayd etadilar [5]. Bu esa o'z navbatida mustaqil ta'lim samaradorligini oshirishda interdisiplinar yondashuvning metodologik ahamiyatini belgilaydi.

Mustaqil ta'lim pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi bo'lib, unda talaba o'z o'quv faoliyatini mustaqil rejalashtiradi, maqsad qo'yadi, axborot manbalarini izlaydi, o'zlashtirilgan bilimlarni baholaydi va refleksiya yuritadi. Mustaqil ta'lim o'zini o'zi boshqarishga asoslangan ta'lim tushunchasi bilan uzviy bog'liq bo'lib, unda o'quvchi o'z o'rganish jarayonining faol subyekti sifatida namoyon bo'ladi [6].

Mustaqil ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan quyidagi omillarga bog'liq:

- talabaning motivatsiyasi;
- maqsad qo‘ya olish qobiliyati;
- axborot bilan ishlash ko‘nikmalari;
- o‘z faoliyatini nazorat va tahlil qila olishi;
- o‘qituvchining metodik yo‘naltiruvi.

Tadqiqotlarda ko‘rsatilishicha, o‘zini o‘zi boshqarishga asoslangan ta’lim darajasi yuqori bo‘lgan talabalar o‘quv jarayonida chuqur yondashuvni tanlaydi, topshiriqlarni mas’uliyat bilan bajaradi va o‘qishdan ko‘proq qoniqish hosil qiladi [7]. Demak, mustaqil ta’limni samarali tashkil etish uchun talabaga faqat topshiriq berish yetarli emas, balki uni bajarish mexanizmini ilmiy-metodik asosda yo‘lga qo‘yish zarur.

Interdisiplinar yondashuv asosida mustaqil ta’lim samaradorligini oshirish metodikasi

Talabalarning mustaqil ta’lim samaradorligini oshirishda interdisiplinar yondashuvdan foydalanish bir qator metodik shartlarni talab etadi.

Birinchidan, mustaqil topshiriqlar integrativ xarakterga ega bo‘lishi lozim. Ya’ni bitta topshiriqni bajarish uchun talaba bir necha fan bo‘yicha olingan bilimlarni qo‘llashi zarur. Bunday topshiriqlar talabaning fikrlash doirasini kengaytiradi, mavzuga chuqurroq yondashishga undaydi va nazariya bilan amaliyotni bog‘lash imkonini beradi [2].

Ikkinchidan, o‘qituvchi faoliyati an’anaviy bilim beruvchidan ko‘ra yo‘naltiruvchi, konsultant va fasilitator sifatida tashkil qilinishi kerak. Chunki mustaqil ta’lim jarayonida talaba erkin izlanadi, ammo to‘g‘ri metodik yo‘nalish va scaffolding yordami uning faoliyatini samarali tashkil etishda muhim o‘rin tutadi.

Uchinchidan, mustaqil ta’lim jarayonida refleksiya va o‘z-o‘zini baholash mexanizmlarini joriy etish lozim. Talaba faqat natijani emas, balki bilimga erishish jarayonini ham tahlil qila olishi kerak. Shu orqali unda mustaqil ishlash tajribasi shakllanadi, xatolarni ko‘rish va ularni bartaraf etish qobiliyati rivojlanadi.

To‘rtinchidan, interdisiplinar mustaqil ta’limni tashkil etishda keys-stadi, loyiha, portfolio, muammoli topshiriqlar, raqamli resurslar va tadqiqot elementlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv talabada faollik, qiziqish, izlanish va natijaga yo‘naltirilganlikni kuchaytiradi [8].

Metodikaning amalga oshirish bosqichlari

Interdisiplinar yondashuv asosida mustaqil ta’lim samaradorligini oshirish metodikasi quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi.

1. Diagnostik-tahliliy bosqich

Bu bosqichda talabalarning mustaqil ishlashga tayyorgarligi, fanlararo bog‘lanishlarni tushunish darajasi, axborot izlash va qayta ishlash ko‘nikmalari aniqlanadi. O‘quv jarayonida qaysi mavzular interdisiplinar yondashuv asosida tashkil etilishi mumkinligi belgilanadi [6].

2. Loyihalash bosqichi

Mazkur bosqichda mustaqil topshiriqlar tizimi ishlab chiqiladi. Topshiriqlar fanlararo mazmunga ega bo‘lishi, muammoli xarakter kasb etishi, talabani izlanishga undashi va amaliy natija berishga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak [2].

3. Amaliyotga joriy etish bosqichi

Bu bosqichda talaba topshiriqlarni bajarish davomida turli fanlarga oid manbalarni o‘rganadi, ularni solishtiradi, umumlashtiradi va amaliy xulosalar chiqaradi. O‘qituvchi esa nazorat qiluvchi emas, balki maslahat beruvchi va yo‘naltiruvchi rolini bajaradi [4].

4. Refleksiv-baholash bosqichi

Yakuniy bosqichda talabaning faoliyati natijasi va jarayoni baholanadi. Bunda quyidagi mezonlarga e‘tibor qaratiladi:

- mustaqillik darajasi;
- fanlararo bog‘lanishlarning to‘g‘ri qo‘llanishi;
- muammoning yechim sifati;
- ijodiy yondashuv;
- o‘z-o‘zini tahlil qila olish qobiliyati [9].

Metodikaning samaradorligi

Interdisiplinar yondashuv asosida tashkil etilgan mustaqil ta‘lim talabalarda quyidagi natijalarni shakllantiradi:

- bilimlarni integratsiyalash qobiliyati;
- mustaqil izlanish olib borish ko‘nikmasi;
- tanqidiy va tizimli fikrlash;
- amaliy muammolarni kompleks hal etish malakasi;
- refleksiya va o‘zini baholash kompetensiyasi;
- jamoada va individual ishlash samaradorligi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, interdisiplinar ta‘limda ishtirok etgan talabalar yangi g‘oyalarni qabul qilish, jamoada ishlash va o‘quv motivatsiyasi bo‘yicha ancha yuqori ko‘rsatkichlarni namoyon etadi [5]. Shuningdek, mustaqil ta‘lim tajribasi yuqori bo‘lgan talabalar o‘zlashtirish va ta‘limdan qoniqish darajasi jihatidan ham ustunlikka ega bo‘ladi [7].

Xulosa qilib aytganda, interdisiplinar yondashuv asosida talabalarning mustaqil ta‘lim samaradorligini oshirish zamonaviy oliy ta‘lim oldidagi ustuvor vazifalardan biridir. Mazkur yondashuv talabaning turli fanlarga oid bilimlarni uyg‘unlashtirish, mustaqil fikrlash, axborot bilan ishlash, muammolarni tahlil qilish va amaliy yechim topish qobiliyatini rivojlantiradi.

Interdisiplinar yondashuv asosida tashkil etilgan mustaqil ta'lim metodikasi o'quv topshiriqlarining integrativ mazmuni, o'qituvchining yo'naltiruvchi roli, refleksiv baholash, raqamli ta'lim vositalari va muammoli vaziyatlar bilan uyg'unlashgan holda yuqori pedagogik samaradorlikni ta'minlaydi. Natijada talaba passiv bilim oluvchidan faol, mas'uliyatli, mustaqil va kreativ subyektga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. OECD. The Triangle of Lifelong Learning. Paris: OECD Publishing, 2024.
2. OECD. Promoting Skills for Innovation in Higher Education. Paris: OECD Publishing, 2014.
3. Van Goch M. M. va boshqalar. Interdisciplinary students' reflections on the development of their epistemic fluency // *Frontiers in Education*. 2023.
4. Lim R. B. T. va boshqalar. Student perspectives on interdisciplinary learning in public health education: insights from a mixed-methods study // *Frontiers in Public Health*. 2024.
5. Corbacho A. M. va boshqalar. Interdisciplinary higher education with a focus on academic motivation and teamwork diversity // *International Journal of Educational Research Open*. 2021.
6. Robinson J. D., Persky A. M. Developing Self-Directed Learners // *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2020.
7. Hua M. va boshqalar. The impact of self-directed learning experience and course experience on learning satisfaction of university students in blended learning environments // 2024.
8. OECD. Digital Higher Education: Emerging Quality Standards, Practices and Supports. Paris: OECD Publishing, 2022.
9. Bergdahl N. va boshqalar. Unpacking student engagement in higher education learning analytics: a systematic review // *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2024.
10. Razakov, G. A. (2024). THE USE OF MODERN TEACHING METHODS AND TOOLS IN THE TEACHING OF CHEMISTRY. *Bulletin news in New Science Society International Scientific Journal*, 1(1), 69-73.